

Района йөркеленерепе 65 сүл ситнэ май

Сыравсәй юбилейне халалласа

Кәрләч уйахән 19-мөшөнче Сыпайри пәтәмшле пәлү паракан тәп шулта сәк ялта суралса үснә сыравсәй тата журналист И.Г. Григорьев суралһаранпа 85 сүл ситни халалласа асану қасә иртрә.

Пухәннисем И.Г. Григорьев пурнаҗсәпе, пултарулахе пәлләшрәс. Уяв хәни В.П. Станьял ентешәмәрен литературари еснә пысәка хурса хакларә, унан пултарулахе нумай енлә пулнине пәләртрә. И.Г. Григорьева пәлнә хәнан асаиләвәсем шул ачисемпе уява пухәннисемшән уйрамаһ интерслә пулчәс. Сәван пекех В.П. Станьял сәкән пек уявсем ирттерни сәмрәк әрәва

воспитани парас есрә пысәк пәлтерәшлә пулнине пәләртрә.

Акуча тәрәхән историйәпе кәсәкланакан Е.Е. Ерагин вара И.Г. Григорьев произведнийәсенчи сәнарсем сыравсән тәван яләнче пурәннә сәнсене аса илтерни сәнчен каласа пачә. Ентешәмәрен пурнаҗсәпе сәхәннә пичет материаләпе пәлләштарчә.

Сәк ялта суралса үснә В.И. Федотов та уява килмәсәр тәма пултараймарәм тет. Акуча тәрәхән пуян историне ситес әрусене валли упраса хәварасси хумхантарать әна. Сәванпа та сәк ялта суралса үснә сәнсен пурнаҗсәпе, ял историйәнчи пәллә самантсене сүтатаса паракан кәнеке хатәрлеме

кирли сәнчен каларә.

Мәнле уяв ташә-юрәсәр пултәр-ха? Пухәннисем умне сәк шулта 6-мөш класра вәренекенсем И.Г. Григорьеван ачаләх күнәсене сәнласа паракан инсценировкапа тухрәс. Печәк артистсен пултарулахе пурне те сәвантарчә. Уйрамаһ Лада Мочалова тата Юля Яковлева хәйсен маттурләхе пәләрчәс. Сәван пекех 5-мөш класра вәренекенсен вярәс ташши тата 4-мөш класра вәренекенсем ташланә вальс пухәннисем асне нумайлаха асра юләс.

Т. БАРАНОВА.

Сыпай шулә.
Сән үкерчәксенче: И.Г. Григорьев; асану қаснә хутшәннисем.

Әс сыхлавән ыйтәвәсемпе

Инкек-синкек ан пултәр

Әс уловийәсене лайәхлатса пырасси тата әс сыхлавне йөркеләсене пырасисе муниципаллә системәна йөркеләме май килнә. Районта әс сыхлавне лайәхлатасси туса пыракан тәлләвлә тата комплекслә әсә патшаләх тәрәсләвән органәсемпе, профсоюзсемпе тата әс сыхлавне координаци канашән мероприятиәсемпе пәхса хунә.

Юлашки сүлсенче сине тәрса есленипе районта әс сыхлавне йөркеләсене пырасисе муниципаллә системәна йөркеләме май килнә. Районта әс сыхлавне лайәхлатасси туса пыракан тәлләвлә тата комплекслә әсә патшаләх тәрәсләвән органәсемпе, профсоюзсемпе тата әс сыхлавне координаци канашән мероприятиәсемпе пәхса хунә.

Кунпа пәрлех сәвна та асанә хәвармасәр май сук. Иртнә сүл производствәра суранланмасәр май килмерә. Енчен те 2007 сүлта производствәра сәмәл суранланнисем 7, йывәр суранланнисем 2 тәсләх, производствәра вилнә тәсләхсене пачах пулман пулсан, 2008 сүлта 5 тәсләхре производствәра сәмәл суранланнә, 1 сүн вилнә. Күсем вәсем «Ударник» сәнавпа производство хушәләхәнче, «Моргаушская» МСО-ра, Ленин ячәпе хисепленекен, «Свобода» хушәләхәнче, Муркашри кирпәч заводәнче (сәмәл майпа аманнисем) тата «Передовик» хушәләхра (сүн вилнә тәсләх). Тракторист МТЗ-82 тракторпа үсәрлә сәврәнса үкнә.

Сәвна пәләртса хәвармалла. «Свобода» хушәләхра производствәра суранлансисе сүлленех пәләрма тытанчә. Тәрәссипе вара хушәләхра әс сыхлавә енәпә еслекен специалист пәррәмәш сул мар ентә пур. «Передовик» хушәләх пирки те сәв сәмахсенех каламалла.

Анализ туса пәхни сәвна сирәпләтсе парать. Производствәра пулса иртекен ин-

кексен сәлтәвә ытларәх чухне конкретлә әсә тивәслипе йөркеләменнипе, әс дисциплинине, әс йөркеләвән шалти йөркине пәхәнманнипе сыхәннә. Руководительсемпе әс сыхлавәшән ответлә должносри сәнсене те хәйсен конкретлә тивәсәсәне кирлә пек пурнаҗсламәсә. Әс закондательствипе киләшүллән әс сыхлавән правиллисене ертүсәсемпе специалистсене кәна мар, предприятиере вай хуракан кашни есчәне те вәрентмелле. Вярәнсенче водительсемпе механизаторсене рейса тухиччен тата рейс хысәән медосмотр тәратасси те кирлә пек пулса пытасть.

Әс сыхлавән ыйтәвәсемпе енәпә еплә есләсә пәнине предприятиесене вярәнсенче тухса сүренә чухне те тәрәсләнә. 2008 сүлта 63 организация тәрәсләнә, вәл шутран 27 организацире патшаләх тәрәсләвән органәсен представителәсем те пулнә. Йөркенә пәснә тәсләхсене 198 тупса пәләртнә, вәсенчен 187-шне тәрәсләтме май килнә. Еслекен сәнсене ятарлә си-пуспа, ата-пушмакпа тата харпәр хәйән хүтәленмелли хатәрәсемпе тивәстерриси районәпе 84 процентпа танлашәт. Планпа 4222 сүн медосмотр тәмалла пулнә пулсан, 4182 сүн (99 процент) медосмотр тәнә. Професси енәпә чирленә тәсләхсене 3 тупса пәләртнә.

Районәпе пәтәмшле әс сыхлавә енәпә 2275 пинтенкә уйәрнә. Ку вәл еслекен кашни сүн пусне 415 тенкә тивет. Республика шайәпе танлаштарсан, ку кәтарту-сан япәх мар. Кунпа пәрлех районти организацисенче әс уловийәсемпе енәпә әс вярәнәсене аттестацилессипе кирлә шайра пулманнине пәләртса хәвармалла. 2008 сүлта тәрәсләрен харпәрләх формиллә 362 организацирен 3-шә (районти тәп боль-

ница, Йүскассинчи ватә сәнсемпе инвалидсен интернет сүрчә тата «Чувашсетгаз» усә акционер обществи) кәна сәк есчәне туса ирттерме пултарнә. Пәллә ентә, ку вәл укса-тенкә тәккалассипе те сыхәннә. Анчах та кирек еплә производство меләнче те сүн сывләхә тәп вярәнә пулмалли пирки те манма кирлә мар.

Иртнә сүл планпа пәхнә тәрәхә страхланисен уйраһ категорияәсемпе районти предприятиесемпе организацисен 80 ертүсипе әс сыхлавән комиссийән членне 40 сехетлә программәпа, унсәр пусне 21 сүннә тәлләвлә формәпа вәрентме май килнә. Сәлла вара сирәпләтсех калама пулатә: пысәк тата вәта предприятиесене, пәчәк предпринимательство субъекчәсен ертүсипен пурин те тенә пекех әс сыхлавә енәпә кирлә удостоверенисем пур.

Кәскен те пулин әс уловийәсемпе енәпә әс вярәнәсен мониторингпе ирттерриси пирки. Ку әс иртнә сүл әс сыхлавә енәпә 2008–2010 сүлсенчи республикари тәлләвлә программәпа киләшүллән пусәннә. Мониторингпа сәвна пәләртәсә:

- стандартсем енәпә әс уловийәсен требованийәсене тивәстерекен е тивәстермен әс вярәнәсен шутне;
- харпәр хәйән тата коллективлә хүтәленмелли хатәрсемпе тивәстернине;
- производствәри инкексене шута илнине тата анализ тунине;
- сәнсен пурнаҗсәшән хәрушләх кәларса тәратакан предприятиесене шута илнине тата хәрушсәрләх мероприятиәсене пурнаҗланине;
- кашни предприятиерәх әс сыхлавән мероприятиәсине туса ирттернине тата әс вярәнәсен аттестацине ирттернине т. ыт. те.

Ку вәл пәр кунта тата пәр сүлталәкпа тумалли әс мар.

«Чечеклен, мухтавлә Муркаш ен!»

Сүлсерен нарәс уйахәнче Муркаш районән кунне пәллә тәватпәр. 2009 сүл вара уйрамаһ пәллә, район 65 сүл тултарнине уявлатпәр. Сәвна май районта тәрлә мероприятисем ирттерме пәләртнә. Культура учреждениесем те пикенсех сәк есә пусәнчәс. Иртнисәр малашләх сук теҗсә, сәванпа та район үсәмәсем сәнчен кәлаҗасси унан иртнә кунсүлне тишкернинчен пусланәт. Тәван район үсәмәшән нумай сүн вай хурса есләнә. Вәсен мухтавлә йәсем яланләхәх халәх асәнче пурәнмалла. Сәвна май библиотека есчәненсем те вярәнә тәрлә краеведени материаләсене пухса халәх умне кирлә пек илсе ситерме тәрәшәсә.

Хатәрленү тапхәрә тахсаһ пулланнә ентә. Ял тәрәхәсем хушшинчи библиотекәсенче пәллә сәнсене сәнчен «Истори тәкәрә» документлә куравсем, «Тәван ен – савнә ен» фото куравсем усәлнә. «По памятным местам родного края», «Моргаушского края славные имена», «Асран кайми яләм» электронлә презентацисем хатәр-

леҗсә. Районти тәп библиотекәра Муркаш районән пәллә сыравсисем сәнчен электронлә кәнеке кәларас ес пырать.

Ситес вәхәтра пултарулла ачасене тупса пәләртас тәлләвпе ача-пача библиотекисенче «Земля, которой краше нет» («Тәван сәртен пахи

сук») үкерчәксен конкурсә иртет. Муркашри тәп библиотекәра «Чечеклен, мухтавлә Муркаш ен!» литература куравне йөркеләнә. Пәләртнә мероприятисен тата куравән тәлләвә – халәхән әсләләх

пуянләхне упраса хәварасси тата унпа сәмрәк әрәва тивәслә воспитани парса ситәнтәрес есрә вярәннә усә кураҗасси, сәмрәксене аслә әрәва хисеплеме вәрентсе пырасси, района малалла аталантарса пыма тивәслә әру хатәрлессипе. Мән акатән, сәв шәтәтә теҗсә. Эппин, район, сәр-шыв пуласләхә хамәр аләра. Куравра Муркаш районән историне, паянхи үсәмәсене сүтатса паракан материалсем, вярәнти сумлә сәнсене сәнчен калакан тата пәлләрах сыравсәсен есәсем тәп вярәнәтә. Уйрамаһ Н. В. Никольский тәпчәвсә, чәвашран тухнә пәррәмәш писатель С.М. Михайлов-Янтуш тата И.Д. Вязов, Н.Л. Яковлев таврапәлүсәсен юлашки сүлсенче тухнә кәнекисем пысәк пәлтерәшлә. Унсәр пусне ачасен тәван кәтесе мухтасә хайланә творчествәлла есәсем те, тәрлә мероприятисен сценарийәсем те вулакансен кәмәлне каясса шанас килет.

Э. ДИМИТРИЕВА,
Муркашри тәп библиотекән инновациллә методика пайән ертүсипе.

Вәсемпе район мухтанә

Хастар учитель

Шкул сүләсем сүн пурнаҗсәне калама сук пысәк вярән йышәнаҗсә. Сәк сүлсенче этем хәйән вәйне шанма, сәнтерә тумә, тәрләрен наукара пултарулахе тәрәсләсә пәхма тәрәшәт. Юнашар тәрәс канаш пама, вәрентме пултаракан сүн пулни вара питех те пысәк пәлтерәшлә. Шәпах сәван пек сүн тесе каласәән эпә технологи урокәсене ирттерекен Светлана Александровна Силова пирки.

Светлана Александровна Ярапайкассинчи вәтам шула Чәваш патшаләх педагогика университетчән технологие экономика факультетне 2001 сүлта пәтернә хысәән килчә. Хастар учитель хәйән еснә юратса туса пырать. Әс урокәсенче ачасем тәрләме, сыхма, сәлеме, кантәк сине үкерчәксем тумә, сәмсә теттесем сәлеме, тутлә апатсәмсә хатәрлеме вәренәсә. Ку урок нумай ачан чи юратнә урокә пулса тәчә. Учитель ачасене тәрләрен проектсем сырасә есә явәстәрәт. Унан вәренекенсем наукапа практика конференцияәсене, олимпиадәсене хастар хутшәнаҗсә. 2008 сүлта 11 класра вәренекен Д. Яковлев экономикапа 3 вярән йышәнчә.

С.А. Силова уокра тәрләрен компьютер программисемпе усә курасть. Тәрә схемине тумалли, сыхнә чух куссен шутне па-

ләртмалли, кәпе тумән мөдельне тумалли, үкерчәк валли рама суйласа паракан программәсем – урокра куллен усә куракан программәсем. Интернетран тәрләрен методикасем пустарать, урокра усә курмалли презентацисем хатәрлет. Унан экономика, үнер, ес урокәсенче усә курмалли электрон коллекцияәсем чылай. Акә вәсенчен хәшәсем: «Гербсем», «Хохлома», «Гжель», «Орнаментсем», «Палех шкатуликсем», «Йәппе тунә чәнтәр», «Бисерпа тәрләмеллә схемәсем» тата ыттисем те. Пурне асанса та ситерес сук.

Ку вәренү сүләнче Светлана Александровна бисерпа тәрләме вәренекен кружок йөркеләрә. Кружок эрнере 4 сехет еслет. Сәк вәхәтпа туллин усә кураҗсә ачасем. Уйрамаһ 6 - 8 класра вәренекен хәр ачасем маттур. Анна Жирнова, Людмила Антонова, Екатерина Петрова тәрләнә есәсем уйрамаһ анәсүллә пулса тухнә. Ку кружокри ачасем хәйсен есәсемпе республикари иртнә «Анне чәри» конкурсә хутшәнчәс.

С.А. Силова кәсәл 1 категори илме экзаменсене анәслә тытрә. Хастар учителье малашне те есрә пултарулла пулма, сирәп сывләх, телей сунас килет.

Н. ВАСИЛЬЕВА.

Вулакан пултарулахе

Сәнә юр – сәнә туйам

Сәнә юр суса шурадрә Хупласа тавраләха, Сәнә туйам вәл суратрә, Пуртә курам шәпләха. Этәмсен киревсәр «кәсә» Йәлт хупланчә шур юрпа. Икә пилтә хәшәсем, Аш-чикки хура, киревсәр,

Сәпәс сәсә сәмахәсем. Пирвайхи сән юр сусәссән Шуракасчә чунсене. Сәкән пек тумә пулсәссән Еплерәхчә тәнчене! Шел! Май сук кун пек тумашкән, Шурашкән чунсене, Сән юр евәр сәнетмешкән, Тасатмашкән сынсене.
П. ВОРОБЬЕВ.